

Recital Dinu Lipatti

Celebrele sale mâini

CUPRINS

Două mari talente.....	5
Cronica muzicală	7
E suficient să se știe că lucrează la Paris cu Igor Stravinski.....	10
Jora – Lipatti – Enescu – Rubinstein – Perlea	13
„Sonata pentru pian și vioară”, Enescu – Lipatti	16
Concertul Enescu – Lipatti.....	19
Concerțe simfonice Georgescu – Lipatti.....	20
Anul muzical 1936-1937.....	22
Sonate Enescu – Lipatti	28
Domnul Lipatti merge cu pași repezi spre desăvârșire	30
Concerțele românilor în străinătate	33
Noua stagiuță muzicală	34
Dinu Lipatti peste hotare.....	36
Concertul simfonic George Georgescu – Dinu Lipatti	37
Concerțele orchestrei filarmonice	40
Recitalul pianistului Dinu Lipatti.....	43
Dinu Lipatti.....	45
Dinu Lipatti și Filarmonica.....	46
Lipatti a înflăcărat publicul meloman	48
„Sonatina pentru vioară și pian” de Lipatti.....	50
Noutăți muzicale românești în stagiuță trecută	51
Categorii de interpreți	53
Marele succes al Filarmonei române în Germania	56
Recitalul pianistului Dinu Lipatti.....	58
„Simfonia concertantă” de Dinu Lipatti	60
De vorbă cu Dinu Lipatti	62
Al doilea concert al Filarmonei	68
Dinu Lipatti – Pagini de Jurnal	70

Un nou succes muzical românesc în Germania	71
Câteva cuvinte despre Dinu Lipatti.....	73
Concertul simfonic Ionel Perlea – Dinu Lipatti.....	77
Concertele George Enescu – ciclul de sonate	79
Concertează Dinu Lipatti	81
Manifestări românești peste hotare	84
Dinu Lipatti în Finlanda.....	87
Dirijează Willem Mengelberg.....	90
Concertează Hans von Benda	96
Jurnal cu Dinu Lipatti	98
In memoriam Dinu Lipatti	109
Dinu Lipatti.....	112
Dinu Lipatti.....	122
Amintiri cu Dinu Lipatti	124
Din nou despre Dinu Lipatti	126
Dinu Lipatti alchimistul	128
Dinu Lipatti și Clara Haskil	134
Din nou despre Lipatti	140
Dumnezeul muzicii	143

DOUĂ MARI TALENTE¹

Privirea scăpărător de inteligență a fetiței cu obrazul plin de însuflețirea avântului tăinuiește parcă în adâncul ei flacăra unui vis care, de timpuriu, își pregătește înfiriparea.

Distincția bine meritată care, la Paris, i-a asigurat un loc de frunte printre cei mai desăvârșiți violonisti ai generației noastre ne îndreptățește credința că sufletul înaripat al micuței artiste se bucură de-o moștenire din tată în fiu a unui talent care, în ființa ei, își caută desăvârșirea.

Fiică a profesorului Aurel Bobescu, un element cu reale însușiri artistice și un adânc cunoșcător al tehnicii muzicale, Lola Bobescu² moștenește îndeosebi flacăra călăuzitoare a bătrânlui Aron Bobescu³, părinte al unei întregi familii de artiști.

Unul dintre fiii săi, Jean Bobescu, e profesor la Conservatorul din Cluj și maestru dirijor la operă. Fost cândva director al Conservatorului „Cornetti” din Craiova, se bucură azi în inima Ardealului de cele mai alese sentimente de admirăție.

Altul, Emil Bobescu, director de scenă la Teatrul Național din Craiova, s-a dovedit unul dintre cei mai pricepuți regizori, statornicindu-și prin montări desăvârșite faima de valoros slujitor al artei.

Cel mai nevârstnic, Constantin Bobescu, profesor la Brașov și violonist virtuos, e socotit cel mai de seamă elev al maestrului George Enescu.

E firesc, prin urmare, ca talentul Lolei Bobescu să întrучipeze izbândă unui neam de artiști, călăuzit de cea mai nobilă însuflețire spre desăvârșirea bunului simț în artă.

¹ Articol nesemnat, publicat în *Cele trei Crișuri*, 1 iulie 1933.

² Lola Bobescu (9 august 1921 – 4 septembrie 2003), violonistă și profesoară de vioară.

³ Aron Bobescu (1846-1916), actor.

Coperta: Silvia Colfescu

Ilustrația copertei: recital Dinu Lipatti

Fotografii din arhiva pianistei Lisette Georgescu-Manissalian

Redactor: Miruna Lepuș

Tehnoredactor: Dan Amza

Copyright © Fabian Anton, 2018

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Alchimistul - Amintiri cu și despre Dinu Lipatti / ed. îngrij.
și note de Fabian Anton. - București : Vremea, 2018

ISBN 978-973-645-907-8

I. Anton, Fabian (ed.)

La concursul internațional de piano din Viena, în acest an, a obținut premiul al doilea Tânărul în vîrstă de șaisprezece ani, Dinu Lipatti.

Ar fi putut obține premiul întâi, dacă această distincție n-ar fi fost oferită polonezului Bronislaw Kon, concertist mult mai vechi și mult mai vîrstnic.

Succesul de azi însă ne îndreptățește să credem că Tânărul artist va urca cu pași repezi culmile gloriei.

A început să exerceze de la vîrstă de patru ani. Cunoștea încă de pe-atunci, pe din afară, bucăți din Bach, Beethoven și alții. Avea chiar și inspirații personale foarte reușite.

La această vîrstă fragedă cântă la Ateneul Român, la un festival al Societății „Principele Mircea”, e răsplătit cu îndelungi aplauze.

Studiază pianul cu maestrul Mihail Jora și trece apoi la clasa domnișoarei Florica Musicescu.

Intră în Conservator la clasa de piano, în timp ce studiază armonia, contrapunctul și compozitia.

La vîrstă de 14 ani e absolvent al Conservatorului din București.

Cântă la Ateneu, acompaniat de orchestra Filarmonicii, un „Concert” de Liszt, iar mai târziu un „Concert” de Chopin.

S-a prezentat la Concursul „Enescu” cu o compozitie originală care a fost mult apreciată și a obținut cea mai înaltă distincție.

În curând urmează să plece la Paris, mulțumită îndemnului valorosului său părinte și îndrumător, Theodor Lipatti, el însuși un distins violonist, pentru a-și desăvârși cunoștințele în această direcție.

CRONICA MUZICALĂ⁴

Consumatorului de muzică i s-au oferit destule ocazii de a-și astămpăra setea.

E vorba, desigur, de acei oameni cumpătați și disciplinați care se feresc cu prudență de abuzul de Radio. Cantitatea de muzică difuzată prin sau fără doză electromagnetică ia proporțiile devastatoare ale unei inundații sonore.

Foarte strict, se anunță la radio, titlul plăcilor de muzică ușoară. Nu ni se crăță nici numărul plăcii, nici editura, nici numele reprezentantului ei în țară.

Dar e riguros echitabil ca același tratament să fie practicat și înregistrările de muzică „serioasă”. După muzica ușoară însă, cea serioasă e tratată cu ușurință. Este regretabil. Am auzit sonate neisprăvite, simfonii intervertite, cvartete estropiate.

În numele marilor muzicali și a miielor de răniți în sensibilitatea lor artistică și în demnitatea lor de onești consumatori de muzică, rugăm pe cei în drept să facă uz de binecunoscuta imparțialitate a românului.

De altfel, chiar muzica ușoară și gustul publicului ar avea mult de câștigat dacă alegerea și dozarea ei s-ar face cu măsură, gust și discernământ. Căci există muzică ușoară de bună calitate.

Inegalitățile se netezesc însă în fața indiferenței egalitare a programelor. Singura unitate de măsură și procedeu de apreciere pare a fi timpul. Se introduce în rezervorul în care stagniază inertă muzica, ceea ce ar corespunde la durata unei ore, se umple cu muzică și se varsă în microfon. După întrebuitare, materia muzicală se reîntoarce în rezervor pentru a servi poimâine. Procedeul poate nu obosește, dar e cam sumar.

⁴ Articol semnat de Radu Georgescu și publicat în *Revista Fundațiilor Regale. Revistă lunată de literatură, artă și cultură generală*, 1 ianuarie 1934.

Evident, materialul muzical e limitat, dar de ce să se repete lucrări care nu sunt decât repetări prin însăși faptul existenței lor și nu s-ar insista cu predilecție tocmai asupra acelora care nu-și dăruiesc cuprinsul lor de frumuseți decât după mai multe audiții?

Muzica extință, îndiguită în biblioteci, inundă prin catastrofa sonoră a difuzării o populație pașnică și fără apărare. Desigur e greu a face în fiecare zi un program unitar bun. Dar e numai greu. Dificultatea este solubilă.

Aceste observații mărginașe nu scad însă cu nimic valoarea concertelor simfonice, muzicii de cameră, soliștilor și tuturor acelora care-și difuzează talentul la microfon.

Dar trebuie oare neapărat ca imediat după recitalul Vladigerov de pildă, să ni se afirme o dată mai mult excelența undelemnului „Sasso”?

Seria „Concertelor simfonice” a fost deschisă cu un program care ne înclină a crede că domnul George Georgescu este definitiv câștigat stabilizării cu orice preț. Fără îndoială, valoile muzicale stabilizate sunt sigure și prețioase, ele au acoperire în aur în judecata posterității.

Se întâmplă însă uneori ca această acoperire să fie numai o ușoară poleială, care rezistă imperfect uzului și e rostul artistului să ascundă cu talent și abilitate metalul comun.

E ceea ce a reușit, tinerește și cu o convingătoare energie, pianistul Dinu Lipatti în „Concertul pentru pian” de Grieg.

Cunoscut deja publicului de la concerte ca și celui de la radio, cea mai frumoasă nădejde a pianului românesc a confirmat o dată mai mult cât de legitimă este credința că domnia sa, stăruind, va ajunge un pianist de clasă internațională.

„Simfonia” lui Mahler (I-a), a cărei poleială, de dată mai recentă, este încă intactă la noi, a plăcut ca de obicei, deși interpretarea era poate puțin impresionată de somnolența fratelui Iacob din partea a treia a „Simfoniei”.

O „Suită simfonică” de compozitorul portughez Valls⁵, pentru a cărui prezență în program ni s-a dat de la radio o placuzibilă explicație, ne-a sugerat o interesantă imagine muzicală a tinerei Republii în căutarea unui echilibru stabil.

Iată însă că executarea măreței „Missa Solemnis” ne pune în față unui fapt de revalorizare. Aurul masiv și greu al acestei creații stabilizate în veșnicie a dat prestigiul și viață nouă concertelor simfonice.

Nu este îngăduit unei cronică modeste și limitate impietatea unui comentariu sumar.

Ne vom mărgini a releva o dată mai mult dificultățile mari și numeroase care stau în calea unei bune execuții.

Desigur, imperfecțiuni n-au lipsit și s-ar putea obiecta că ni s-a prezentat cu o insistență oarecum americană fațada „celui mai înalt edificiu sonor din lume”.

Totuși meritele acestei realizări întrec cu mult lipsurile: domnii Georgescu și Chirescu⁶ au săvârșit o frumoasă faptă muzicală.

Reacția publicului de altfel a fost promptă. El a cerut o a doua audiție.

⁵ Manuel Valls i Gorina (1920-1984), compozitor, pianist, critic muzical și pedagog.

⁶ Ioan Dumitru Chirescu (1889-1980), compozitor, profesor universitar și dirijor de cor.

E SUFICIENT SĂ SE ȘTIE CĂ LUCREAZĂ LA PARIS CU IGOR STRAVINSKI⁷

Un concert simfonic al cărui program este compus exclusiv din muzică românească, mai mult încă, în care se prezintă două prime audiții, este o faptă al cărei eroism este egalat numai de valoarea ei cultural-muzicală.

A fost un timp, în trecutul nostru muzical foarte apropiat, când publicul consumator de muzică simfonică, deci, sub raportul muzical, „pătura cultă”, nu credea sau se îndoia de posibilitățile noastre de creație muzicală.

Îndoiala era în parte justificată pe atunci de absența aproape totală a unei literaturi muzicale românești de o calitate mulțumitoare.

De atunci au trecut ani, nu mulți, dar îndeajuns pentru ca între public și compozitorii noștri să se producă o denivelare care se opune unei mai bune cunoașteri a lor.

Compozitorii noștri au străbătut repede, cu iuțeala care e privilegiul talentului, etapele care-i despărțeau de curentul muzicii contemporane.

Chiar atunci când, cum fac cei mai mulți, ei cultivă și utilizează în diverse doze elementul românesc sau de inspirație românească, limbajul muzical pe care-l întrebunțează nu este tocmai pe înțelesul publicului mare.

Acesta a rămas cam mult în urma curentului și este înclinat a crede că tinerii noștri compozitori se mărginesc exclusiv în a imita maeștrii Apusului.

Adevărul, nu tocmai vesel, este că, din punct de vedere al creației muzicale, țara noastră nu este deocamdată prielnică dezvoltării și viețuirii compozitorilor.

⁷ Articol semnat de Radu Georgescu și publicat în *Revista Fundațiilor Regale. Revistă lunară de literatură, artă și cultură generală*, 1 martie 1936.

Aceasta este în parte și explicația fenomenului de migrație a talentelor noastre care se duc în străinătate pentru valorificarea compozițiilor.

Astfel, din patru autori execuți la „Concertul simfonic românesc”, trei locuiesc mai mult în Paris.

Încadrare de un „Concerto grosso” de Filip Lazăr⁸ și „Suita nr. 1” de Enescu, două prime audiții au constituit miezul programului dirijat de domnul profesor Mihail Jora.

„Şătrarii”, suită simfonică, e datorată Tânărului pianist și compozitor Dinu Lipatti.

Trei tablouri simfonice, evocând cu mare putere de sugestie alaiul țigănesc, o „Idilă la Floreasca” și un „Chef cu lăutari”, sunt zugrăvite cu o siguranță a efectelor, cu o exuberanță de ritm și de culoare care încântă și miră totodată.

Atâtă neașteptată maturitate în alegerea și stăpânirea mijloacelor surprinde.

„Cheful cu lăutari” de pildă este de o extraordinară culoare și miraculos de bine construit dintr-un singur motiv și un crâmpel de cântec țigănesc.

La fel de vioi colorat și alaiul primei părți din suită, „Vin Şătrarii”, tablou care a sugerat compozitorului și unele dezvoltări ale materialului tematic în dauna poate a justelor proporții.

În fine, „Idila la Floreasca”, cea mai substanțială din punctul de vedere al invenției și al gândirii muzicale, ne arată un compozitor de la care suntem îndreptățiti și aștepta mult.

În ce sens va evolua talentul Tânărului compozitor e cu neputință de prevăzut.

E suficient să se știe că el lucrează mai departe la Paris cu Igor Stravinski.

Cealaltă primă audiție o constituiau „Trei caricaturi muzicale” de Paul Constantinescu.

„Jalea recrutului”, „Balul reangajaților” și „Marș forțat” sunt titlurile sugestive ale acestei reușite glume. Toate

⁸ Filip Lazăr (1894-1936), compozitor și pianist.

condiții, greu de conciliat, pe care trebuie să le îndeplinească o bună caricatură au fost realizate fără niciun exces, fără nicio lipsă de acest Tânăr maestru al umorului muzical.

Scurte, spirituale, cu detaliul caracteristic utilizat unde și cât trebuie, fără nicio insistență inutilă și mai ales păstrând, în amestecul de comic și trivial, o ținută muzicală totdeauna interesantă, schițele acestea nu surprind venind de la compozitorul pe care l-a ispitit „Noaptea furtunoasă”.

Concertul s-a încheiat cu „Suita nr. 1” de Enescu, suită în care se găsesc pagini de o mare și durabilă frumusețe alături de altele care încep să se resimtă puțin de trecerea anilor.

Domnul profesor Mihail Jora, căruia trebuie să-i fim recunoscători pentru această afirmare românească în creația muzicală, a dovedit o dată mai mult că este un excelent dirijor, pe care, din nenorocire, îl auzim mult prea rar.

JORA – LIPATTI – ENESCU – RUBINSTEIN – PERLEA⁹

Mihail Jora a ales pentru concertul de joi, 23 ianuarie, un program exclusiv de autori români contemporani.

Grea încercare.

Dorința de a reuși nu e totdeauna încoronată de succes, îndrăznelile fiecăruia deviază adeseori și cad în prolixiar atenția, răbdarea publicului suferă de o tensiune fără lămurire.

Într-o seară în care ar figura și piese cunoscute și iubite, s-ar asculta mai ușor încercările tinereții, iar concertul ar căpăta sensul lui integral, de a dărui bucurie făcând cunoscute, în același timp, lucrări noi.

Ne-a interesat personalitatea lui Mihail Jora pentru că are un dar de șef de orchestră evident.

Este demn și minuțios, nu abuzează de excese *in forte*. Are simț polifonic, întrebuintează nuanțele intermediare, construiește simfonic.

Cu mult curaj și-a pus calitățile în slujba unei lucrări semnate de Filip Lazăr, intitulate „Concerto-grosso”.

Piesa ar putea să poarte titlul de „Metamorfozele unui mormoloc”. Factura este preclasică. Se sprijină pe Bach, Händel, Gluck, apoi iar pe Händel, după ce a încercat o subiectivitate fără culoare, se încurcă în plăcutele pastișului și în concluzii care ne conving de impersonalitatea sa.

O suită de Dinu Lipatti, „Impresii țigănești”, în trei părți, afirmă talentul cloicotitor al Tânărului muzician, elevul lui Jora, care a obținut acum doi ani Premiul „Enescu” cu această lucrare.

⁹ Articol de Cella Delavrancea publicat în *Le Moment*, 31 octombrie 1936.

Prima parte cuprinde sosirea alaiului și începe cu ironicele instrumente de suflători, foarte evocatoare într-o orchestrație densă, influențată bineînțeles de Stravinski.

Idila din partea a doua este melodioasă, cu un just sentiment al spațiului.

Ultima parte, „Chef cu lăutari”, este admirabil compusă. Ritmuri sprintene, polifonie interesantă, cu amestec de pian, pitoresc autohton, această schiță este originală și destăinuie strălucitor darul excepțional al Tânărului compozitor.

Jora a dirijat această suită cu mare artă. A găsit pasiunea bruscă necesară pentru animarea muzicală a acestor impresii vizuale bine înregistrate.

„Trei caricaturi muzicale” de Paul Constantinescu au urmat un joc amuzant, dezaxat într-un cadru mare. „Supărarea recruterului”, „Balul reangajatului”, „Marș forțat”, schițele acestea evocă, prin coloritul sonor tipător, reclame de iarmaroc, și nu erau la locul lor înaintea „Suitei nr. 1 în do major” de Enescu.

În ce spirit de economie a compus Enescu Preludiul în întregime la unison, dând la o parte posibilitățile orchestrale?

Timp de zece minute un cântec se rătăcește, încercând zadarnic să găsească un sprijin.

Mulți muzicieni admiră această lucrare, care nu mi se pare reușită. Este lungă, încâlcită, nu-și găsește rostul.

Asistăm la un „quiproquo” muzical, care nu se luminează decât la menuet, unde regăsim preferința lui Enescu pentru marele poet Ronsard¹⁰, preschimbându-i modulațiile mătăsoase în muzică.

Arthur Rubinstein, acompaniat de maestrul Perlea, a cântat trei „Concerto-uri” într-o singură seară: Brahms, Ceaikovski, Saint-Saens.

Rezistența sa diabolică a biruit toate dificultățile, iar vivațitatea desfășurată cu noblețe în „Concerto nr. 2” de Saint-Saens rămâne ca unitate de măsură pentru pianiști.

¹⁰ Pierre de Ronsard (1524-1585), poet francez.

Perlea și-a însușit stilul marelui virtuoz. A înălțat orchestra în cercul de mare voltaj unde Ceaikovski răspândește valuri electrice și jeluiri. A învăluit pianul în Brahms cu un țesut orchestral catifelat, iar de-a lungul acestui „Concert” publicul a simțit bucuria fără neliniște dăruită de doi interpreți idealii, uniți ca să exprime una dintre cele mai frumoase forme ale artei.